

บทที่ 4

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้จะกล่าวถึง ความล้มเหลวของตลาด (Market Failure) อันเนื่องมาจากความไม่สมบูรณ์ของข้อมูลสารสนเทศ (Imperfect Information) หรือสารสนเทศไม่สมมาตร (Asymmetric Information) ซึ่งทฤษฎีหลักที่ใช้ในการศึกษา คือ ทฤษฎี Adverse Selection

Asymmetric Information¹ เป็นสถานการณ์หนึ่งที่มีเกิดขึ้นในตลาดสินค้าและบริการ หรือในการประกอบธุรกิจแต่ละประเภท ซึ่งโดยทั่วไปผู้ขายมักจะมีข้อมูลมากกว่าผู้ซื้อ เช่น ผู้ขายสินค้า มักจะมีข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพของสินค้านั้นๆ มากกว่าผู้ซื้อ ลูกจ้างหรือคนงานย่อมทราบถึงทักษะและประสิทธิภาพในการทำงานของตนเองมากกว่านายจ้าง ผู้จัดการหรือผู้บริหารย่อมมีความรู้เกี่ยวกับต้นทุน สภาพการแข่งขัน และโอกาสในการลงทุนของบริษัทที่มากกว่าเจ้าของบริษัท หมอซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ขายบริการและรักษาพยาบาลมีความรู้และข้อมูลด้านต่างๆ มากกว่าผู้ขอเข้ารับการรักษาพยาบาล บริษัทผู้ขายรถยนต์รู้ข้อมูลเกี่ยวกับรถยนต์ของตนเองมากกว่าผู้ซื้อ เป็นต้น แต่ในบางกรณี ผู้ซื้ออาจมีข้อมูลมากกว่าผู้ขาย เช่น พ่อค้าที่ออกไปรับซื้อข้าวจากชาวนาจะทราบข้อมูลการตลาดต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศมากกว่าชาวนาซึ่งเป็นผู้ขาย คนซื้อประกันสุขภาพจะทราบเกี่ยวกับสุขภาพของตนเองมากกว่าบริษัทประกัน เป็นต้น

การที่ผู้บริโภคไม่มีข้อมูลด้านราคาหรือคุณภาพสินค้าที่ถูกต้อง การตัดสินใจบริโภคสินค้าต่างๆ ย่อมมีความผิดพลาด ตลาดย่อมไม่มีประสิทธิภาพ ในทำนองเดียวกัน ผู้ผลิตที่ขาดข้อมูล การตลาดก็อาจจะตัดสินใจผลิตสินค้ามากหรือน้อยเกินไป นอกจากนี้ อาจมีผลทำให้การพัฒนาของตลาดสินค้าหรือบริการนั้นๆ ไม่เป็นไปอย่างที่ควรจะเป็น ผู้ซื้อที่ต้องการซื้อสินค้าที่มีคุณภาพอย่างหนึ่ง อาจไม่ทราบว่าผู้ขายอยู่ที่ใดบ้าง ผู้ขายเองก็อาจไม่ทราบว่าผู้ต้องการซื้อสินค้าหรือบริการของตน อยู่ที่ใดบ้าง การที่มีข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์ ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ทั้งฝ่ายผู้ซื้อและผู้ขาย ซึ่งบ่อยครั้งที่สองฝ่ายนี้มี

¹ รศ. ดร. เยาวเรศ ทับพันธุ์, "ความล้มเหลวของตลาด," เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง ดุลยภาพทั่วไปและเศรษฐศาสตร์สวัสดิการ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (กรกฎาคม 2540) : 43

ข้อมูลที่ไม่เท่าเทียมกัน ทำให้ตลาดสินค้าหรือบริการหรือการประกอบธุรกิจนั้นๆ ไม่มีประสิทธิภาพ และอาจนำไปสู่ความล้มเหลวของตลาด (Market Failure) ทำให้ต้องมีการจัดการบางอย่างเป็นพิเศษ เช่น บริษัทขายรถยนต์ต้องมีการรับประกันที่จะให้บริการซ่อมหรือเปลี่ยนชิ้นส่วนให้ฟรีในวงเวลาหนึ่ง สำหรับผู้ซื้อรถใหม่ บริษัทประกันจะไม่รับประกันสุขภาพสำหรับคนที่มีอายุสูงกว่า 50 ปีขึ้นไป หรือมีเงื่อนไขให้ผู้ซื้อประกันต้องผ่านการตรวจสุขภาพอย่างละเอียดจากแพทย์หรือโรงพยาบาลที่บริษัท กำหนด เป็นต้น

Adverse Selection เป็นส่วนหนึ่งหรือสาเหตุหนึ่งของความล้มเหลวของตลาดอันเนื่องมาจากการมีข้อมูลสารสนเทศที่ไม่สมมาตร (Asymmetric Information) เป็นปรากฏการณ์ที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งขาดข้อมูลที่เพียงพอสำหรับนำมาใช้กำหนดหลักเกณฑ์ในการตั้งราคา ปริมาณการผลิต หรือเงื่อนไขในการประกอบธุรกิจใดๆ ทำให้หลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขที่กำหนดขึ้นมา ก่อให้เกิดผลที่ไม่พึงปรารถนา

Adverse Selection ในธุรกิจบัตรเครดิต²

เนื่องจากการขอใช้สินเชื่อบัตรเครดิต ผู้ขอสินเชื่อไม่จำเป็นต้องมีหลักทรัพย์มาค้ำประกัน บริษัทผู้ประกอบธุรกิจบัตรเครดิตส่วนใหญ่จะอนุญาตให้ผู้ถือบัตรนำไปใช้ชำระค่าสินค้าหรือบริการได้ตามวงเงินที่มีอยู่ในแต่ละบัตร โดยที่ผู้ถือบัตรส่วนใหญ่จะมีบัตรเครดิตคนละหลายๆ ใบ ซึ่งรายได้ของบริษัทผู้ออกบัตรเครดิตก็จะมาจากการเรียกเก็บดอกเบี้ยจากยอดการใช้จ่ายในแต่ละบัตร แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ ผู้ประกอบธุรกิจบัตรเครดิต ทั้งที่เป็นสถาบันการเงินและมีใช่สถาบันการเงินไม่สามารถทราบได้ว่า ใครเป็นลูกหนี้บัตรเครดิตที่มีคุณภาพดี ซึ่งจ่ายชำระหนี้คืนเมื่อถึงกำหนดเวลา หรือใครเป็นลูกหนี้ที่ไม่ดี ด้วยคุณภาพ ไม่มีการจ่ายชำระหนี้คืนให้กับผู้ออกบัตร จะเห็นได้ว่า ผู้ถือบัตรเครดิตมีข้อมูลที่ดีกว่าผู้ออกบัตรเครดิตและยอมทราบที่อยู่แล้วว่า ตนเองมีความสามารถในการชำระหนี้คืนให้กับผู้ออกบัตรได้มากน้อยเพียงใด

² Robert S. Pindyck and Daniel L. Rubinfeld, *Microeconomics*, fifth edition (New Jersey : Prentice-Hall, 2001), p.599.

จากกรณีดังกล่าว ปัญหา Adverse Selection จะเกิดขึ้นโดยผู้ประกอบธุรกิจบัตรเครดิต จำเป็นต้องกำหนดอัตราดอกเบี้ยให้เป็นอัตราเดียวกันสำหรับผู้ถือบัตรแต่ละราย เพื่อเป็นการป้องกันความเสี่ยงและหนี้ NPLs ที่อาจจะเกิดขึ้น ผลที่ตามมาคือ จำนวนลูกหนี้บัตรเครดิตที่มีคุณภาพดีจะลดน้อยลง ในขณะที่จำนวนลูกหนี้บัตรเครดิตที่มีคุณภาพไม่ดีหรือคุณภาพต่ำมีเพิ่มมากขึ้น อัตราดอกเบี้ยก็จะปรับตัวสูงขึ้น เป็นเช่นนี้ไปเรื่อยๆ เนื่องจากอัตราดอกเบี้ยที่สูงขึ้น ผู้ถือบัตรที่จ่ายชำระตามกำหนดเวลาจะหันไปใช้จ่ายด้วยเงินสดหรือเครื่องมือทางการเงินอื่นๆ แทนที่ไม่ต้องเสียดอกเบี้ย ทำให้ผู้ประกอบธุรกิจบัตรเครดิตเหลือแต่ลูกหนี้บัตรเครดิตที่มีคุณภาพไม่ดีหรือมีคุณภาพต่ำ และมีความเป็นไปได้ที่จะกลายเป็นลูกหนี้ NPLs ค่อนข้างสูง

หากพิจารณาในด้านการกำกับดูแลและควบคุมธุรกิจบัตรเครดิตในประเทศไทยก็จะเห็นได้ว่า ธนาकारแห่งประเทศไทยได้ออกมาตรการต่างๆ มาบังคับใช้กับผู้ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจบัตรเครดิต ไม่ว่าจะเป็นผู้ออกบัตร ผู้ถือบัตร และร้านค้าหรือตัวแทนรับบัตรเครดิต ซึ่งในอดีตที่ผ่านมา ประกาศของธนาकारแห่งประเทศไทยในแต่ละฉบับ มักจะมีการเปลี่ยนแปลงการกำหนดเงื่อนไขหรือคุณสมบัติขั้นต่ำของผู้ถือบัตรเครดิตอยู่ตลอดเวลา เป็นการสร้างความสับสนให้กับทั้งผู้ประกอบธุรกิจบัตรเครดิตและผู้ต้องการขอทำบัตรเครดิต ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นตามมาคือ ถ้าธนาकारแห่งประเทศไทยมองปัญหานี้บัตรเครดิตโดยไม่แยกแยะปัญหาไม่ออก อาจจะทำให้การมองภาพรวมผิดเพี้ยนไป ไม่สามารถเห็นภาพธุรกิจบัตรเครดิตที่แท้จริงทั้งหมด อันนำไปสู่การออกนโยบายหรือมาตรการในการแก้ปัญหาที่ไม่ตรงจุดได้ ซึ่งจะเป็นการสร้างปัญหามากกว่าที่จะแก้ปัญหา ซึ่งการแก้ปัญหาที่จะไม่ให้เกิดหนี้บัตรเครดิตที่มากเกินไป ควรหันมาใช้วิธีควบคุมการบริหารความเสี่ยงของผู้ประกอบธุรกิจบัตรเครดิตมากกว่า

ดังนั้น การพัฒนาฐานข้อมูลและเครื่องมือที่ช่วยพิจารณาความเสี่ยงของผู้ใช้บัตรเครดิตให้มีประสิทธิภาพ จึงเป็นสิ่งที่ควรจะได้รับปรับปรุงและแก้ไขก่อนเป็นอันดับแรก โดยที่ผู้ประกอบธุรกิจบัตรเครดิต ทั้งที่เป็นสถาบันการเงินและไม่ใช่สถาบันการเงิน ควรหันมาจับมือร่วมมือกันเพื่อปรับปรุงระบบการให้บริการบัตรเครดิตของประเทศไทย ภายใต้กติกาการแข่งขันที่เสมอภาค เพื่อให้การดำเนินงานในธุรกิจบัตรเครดิตเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ก่อให้เกิดปัญหาตามมาในภายหลัง